ԺԹ. ԴԱՐՈՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ «ՍԷՐ» ՕԹԵԱԿԻ ԱՆԴԱՄ ԱԶԱՏ-ՈՐՄՆԱԴԻՐՆԵՐՈՒ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՑՈՒՑԱԿ

ԱՐԹՈՒՐ ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ

Համազգայինի Հայագիտական Հանդէսի ԺԱ. հատորին մէջ յօդուած մը հրատարակած էինք Օսմանեան կայսրութեան մէջ ազատ որմնադրութեան ծագումին եւ Պոլսոյ հայկական «Սէր» օթեակի ստեղծումին եւ գործունէութեան վերաբերեալ¹։ Այժմ կը ներկայացնենք «Սէր» օթեակի, ասկէ քանի երեսուն տարիներու ընթացքին ունեցած անդամներու ընդհանուր ցուցակը, անոր հիմնումէն (1866) մինչեւ պաշտօնական գոցումը (1898)։ Անդամացանկը դասաւորած ենք այբբենական կարգով, ըստ մականուններու, Ֆրանսայի Մեծ Արեւելքի դիւաններուն մէջ պահուած զանազան փաստաթուղթերու համեմատ։ «Սէր» օթեակը ընդամէնը ունեցած է 168 անդամներ՝ 162 հայեր եւ 6 մահմետականներ՝ 5ը Թուրք ու մէկը Չերքէզ։

Ֆրանսայի Մեծ Արեւելքի դիւաններուն մէջ «Սէր» օթեակի վարչական խորհուրդի անդամներուն կողմէ պատրաստուած տարեկան ցուցակները, որոնք կ'ընդգրկեն 1866-1894ի ժամանակաշրջանը, երբ օթեակը անմնամասնաբար կը զարգացնէր իր գործունէութիւնը, չորս տարի նոյն ալ վերջնականացնելու փակելու համար, փոխանակ 28ի, 11 հատ են։ Առաջին ցուցակը 11 Մարտ 1868 թուականը կը կրէ, իսկ վերջինը՝ 3 Սեպտեմբեր 1887։ Այս ցուցակներուն մէջ կ'երեւին 162 անդամներու անունները։ Յարգելի օթեակներու վերաբերեալ դիւաններու մէջ գտանք նաեւ Յակոբ Հայրապետեանի եւ Թեւֆիք Պէյ անունով Թուրքի մը վերաբերեալ արձանագրութիւններ, որոնք կը փաստեն թէ անոնք նախապէս «Սէր» օթեակին ընծայուած (initiation) եղած են։ Այս պատճառաւ, մեր նախորդ յօդուածին մէջ «Սէր» օթեակի անդամներուն թիւը 164 հոգի ներկայացուցած էինք։ 1888ին գոցուած «Սէր» օթեակի հիմնադիր գերյարգելի վարպետ Սերովբէ Այնթապլեան Ֆրանսայի Մեծ Արեւելքի գերագոյն խորհուրդին կ'իմացնէր թէ «Արեւելքի Միութիւն» (Union d'Orient) օթեակի անդամներ տոքթ. Նահապետ Ռուսինեան, տոքթ. Միքայէլ Փորթուգալեան, տոքթ. Գրիգոր Մաղեան, Յովհաննէս Նուրեան, տոքթ. Ստեփան փաշա Ասլանեան, Ներսէս Պէյ Տատեան «Սէր» օթեակին միացած են։ Սակայն «Սէր» օթեակի վերջնական տասնամեայ տարեկան ցուցակը, վերոյիշեալ անձերէն տասնըհինգ չորսին անունները չի բերեր, ինչ որ կը նշանակէ, թէ տարի մը յետոյ այս անձերը դարձեալ հայկական օթեակէն բաժնուած են։ Այս չորս անձերուն անունները եւս մեր ցուցակին աւելցնելով անդամներու ընդհանուր թիւը 168ի կը հասնի։ Թերեւս կան մի քանի ուրիշներ ալ, որոնց անհնար եղաւ գտնել։ Մեր ցուցակին մէջ նշուած են խորագածներ ան-

դամի ծննդավայրը, ծննդեան թուականը, զբաղումը կամ արհեստը եւ «Սէր» օթեակին յանձնուելու թուականը։ Կարգ մը անդամներու մի միայն անունները արձանագրուած ըլլալով, անկարելի եղաւ յաւելեալ տեղեկութիւններ քաղել անոնց մասին՝ նոյնիսկ ուրիշ օթեակներու արձանագրութեանց մէջէն։ Նկատելի են նաեւ երկուութիւններ մեր նախորդ յօդուածին եւ այս ցուցակին մէջ նշուած կարգ մը տեղեկութիւններու վերաբերեալ, որոնք արդիւնք են բնագրային անճշդութիւններու։

Ինչպէս կը տեսնուի, անդամներուն մեծամասնութիւնը բնիկ պոլսահայեր կը բաղկանայ, որոնց կը հետեւին գաւառացի գաղութներ (Կեսարիայէն, Կարինէն, Իզմիթէն, Արաբկիրէն, Զմիւռնիայէն եւն.) ժամանակին Պոլիս հաստատուած աւելի քան 35 հոգի։ Անդամներուն մէջ վաճառականները եւ դրամատէրերը մեծամասնութիւն կը կազմեն, յետոյ կու գան ազատ ասպարէզի արհեստաւորներ՝ ոսկերիչներ ու ժամագործներ, 26 բժիշկ, որոնց երկուքը՝ զինուորական, 4 փաստաբան, պետական վարչակարգի զանազան բաժանմունքներու մէջ պաշտօնավարող անձեր՝ 21 հոգի, մէկ դատաւոր, մէկ լրագրող, մէկ ուսուցիչ, եւն.։

«Սէր» օթեակի հիմնադիր անդամները զանազանելու համար միւսներէն, անոնց անուններուն քով աստղանիշ մը աւելցուցած ենք։

«Սէր» օթեակի այս ցուցակին մէջ կը հանդիպինք ԺԹ. դարու Պոլսոյ հայ համայնքի ազգային, մշակութային, ընկերային թէ քաղաքական կեանքին մէջ դեր ստանձնած անձնաւորութիւններու անուններուն։ Անոնցմէ յիշենք տոքթ. Նահապետ Ռուսինեան (1819-1876), տոքթ. Բարունակ Պէյ Ֆէրուխան (1824-1868), «Մասիս» թերթի անդրանիկ-խմբագրապետ Կարապետ Իւթիւճեան (1822-1901), տոքթ. Գրիգոր Մաղեան (1830-1882), Ներսէս Պէյ Տատեան (1825-1872), որոնք Ազգային Սահմանադրութեան պատրաստութեան նախաձեռնարկ խումբին անդամներէն էին։ Մշակութային մարզին մէջ Զարթօնքի շրջանին գործօն դեր ունեցած տոքթ. Յովսէփ Շիշմանեան՝ Ծերենց (1822-1888), Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան (1827-1868), թատերագիր Սրապիոն Հէքիմեան (1832-1892), ազգային կեանքի մէջ, մանաւանդ հայկական հարցի առնչութեամբ զանազան տարիներուն կարեւոր դեր ունեցած Գաբրիէլ Նորատունկեան (1852-1936), Ստեփան փաշա Ասլանեան (1822-1901), Յովհաննէս Նուրեան (1839-1899) եւ Յովսէփ Իսքէնտէր (1841-1927)։ Այս վերջինը ԺԹ. դարու 70ականներուն Փարիզ պիտի հաստատուէր եւ քաղաքական Ֆրանսայի մէջ հայկական հարցի ծանօթացման առաջին գործիչներէն մին պիտի ըլլար։ Յովսէփ Իսքէնտէր նաեւ Փարիզի Հայ Ազգասիրական Ընկերակցութեան հիմնադիրներէն էր (1890ին)։

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1 Ա. Պէշլէրեան, «Ազատ-Որմնադրութեան Մուտքը Օսմանեան Կայսրութիւն եւ Պոլսոյ Հայկական «Սէր» Օթեակը ԺԹ. Դարուն», Հայկազեան Հայագիտական Հանդէս, ԻԱ. Հատոր, Պէյրութ, 2001, էջ 143-182։

Մականուն, Անուն	Ծննդավայր	թուական	Գործ/Արհեստ	Անդամակցութեան թուական
Ագնատուր Աբրաամ	Պոլիս	1844	հաշուակալ	22.02.1866
Ագնատուր Գէորգ	Պոլիս	1842	առեւտրական	7.06.1866
Ագնատուր Սերովբէ	Պոլիս	1813	առեւտրական	28.02.1866
Արամասեան Համբարձում	Եգիպտ	1840	վաճառական	4.03.1869
Արքի Էֆէնտի --------------	Պոլիս	1848	գրագիր Ելմտական Տնօրէնութեան	8.08.1875
Ախանանցեան Խաչիկ	Պոլիս	1805	առեւտրական	25.11.1867
Ալէարճեան Գառնիկ	Պոլիս	1840	սեղանաւոր	20.01.1881
Ալթունեան Համբարձում	--------	------	-----------------	26.09.1867
Ալիշան Միքայէլ	Պոլիս	1827	առեւտրական	28.08.1866
Ալեքսանեան Տիրան	Պոլիս	1814	Ելմտական խորհրդոյ պաշտօնեայ	28.02.1866
Ատալէեան Կարապետ	Պոլիս	--------	ատամնաբոյժ	23.08.1866
Աղջիկեան Գոզմա	Խոսրովա	1817	առեւտրական	28.02.1866
Ամպէրեան Աբրաամ	Պոլիս	1848	հաշուակալ	20.01.1873
Ամպէրեան Անտոն	Պոլիս	1840	վաճառական	20.02.1873
Անդրէասեան Մարտիրոս	Բիլէճիկ	1844	վաճառական	18.05.1871
Անտոնեան Մանուէլ	Պոլիս	1842	վաճառական	16.12.1875
Աշնանեան Մկրտիչ	Պոլիս	1833	դրամատէր	4.10.1866
Աշնանեան Նիկողոս	Պոլիս	--------	դրամատէր	11.03.1868
Ասլանեան Յարութիւն	Թոքատ	1851	Ծովային Ընկերութեան պաշտօնեայ	30.03.1879
Ասլանեան Ստեփան	Պոլիս	1822	զինուորական բժիշկ	28.02.1866
Արապեան Սերովբէ	Ակն	1834	գործակալ	18.05.1871
Բալըմեան Կարապետ	Պոլիս	1852	առեւտրական	23.01.1884
Գազազեան Յակոբ	Կեսարիա	1849	դրամատէր	16.07.1874
Գազազեան Յովհաննէս	Կեսարիա	1830	առեւտրական	3.02.1881

Գաֆայեան Աշոտ	Պոլիս	1843	ուսուցիչ	15.06.1871
Գաֆայեան Մկրտիչ	Պոլիս	1834	ոսկերիչ	19.12.1872
Գամալիկ Պօղոս Բէյ	Պոլիս	1838	դրամատէր	22.02.1866
Գարախանեան Սեպուհ	Պոլիս	1846	ոսկերիչ	13.02.1872
Եազըճեան Յակոբ	Պոլիս	-------	դրամատէր	12.02.1868
Եազմաճեան Կարապետ	Պոլիս	1845	վաճառական	6.08.1874
Եղուրզեան Գասպար	Պոլիս	1834	առեւտրական	11.03.1868
Եղուրզեան Պօղոս	Պոլիս	1844	գործակալ	11.03.1868
Երկանեան Գառնիկ	Պոլիս	1850	վաճառական	7.07.1882
Եուսուֆեան Տիգրան	Պոլիս	1836	դատաւոր Առեւտրական Դատարանի	18.10.1866
Զինճիրճեան Յարութիւն	Պոլիս	1835	վաճառական	15.10.1868
Էնգիւրճեան Պօղոս	Պոլիս	1847	սեղանաւոր	20.03.1880
Էրամ Միքայէլ	Պոլիս	1833	առեւտրական	9.08.1866
Էֆիգեան Գալուստ	Զմիւռնիա	1837	առեւտրական	2.03.1866
Էքմէքճեան Յարութիւն	Պոլիս	1823	վաճառական	18.05.1871
Ընծայապեան Միքայէլ	Կեսարիա	1831	վաճառական	12.05.1870
Թագւորեան Գէորգ	Պոլիս	1820	բժիշկ	29.11.1866
Թաշճեան Միսաք	Կեսարիա	1856	դրամատէր	30.03.1879
Թէվֆիք Պէյ -------	-------------	------	պաշտօնեայ Եղմտ. Տնօրէնութեան	-------------
Թիրաքեան Սեպուհ	Պոլիս	1843	առեւտրական	19.11.1874
Թորամանեան Մանուկ	Գարահիսար	1849	առեւտրական	22.01.1881
Թօքաթլեան Գասպար	Պոլիս	1840	Արտ. գործոց Նախ. պաշտօնեայ	18.09.1873
Թօքաթլեան Մկրտիչ	Պոլիս	1863	ճաշարանատէր	23.01.1887
Թորոս Պէյ Գիւլակ	Պոլիս	1825	Ծովային Նախարարութեան թարգման	22.02.1866
Իսկէնտէր Միքրոն	Պոլիս	1837	առեւտրական	19.03.1867

Իսկէնտէր Յովսէփ	Պոլիս	1841	առեւտրական	22.02.1866
Իւթիւճեան Կարապետ	Պոլիս	1823	լրագրող	22.02.1866
Խիտտավերտեան Գառնիկ	Պոլիս	1833	առեւտրական	23.05.1872
Խիտտավերտեան Նիկողոս	Պոլիս	1830	ճտտագործ	21.11.1872
Խորասանեան Գրիգոր	-------	------	------------	2.03.1866
Խօրասանճեան Միքայէլ	Պոլիս	------	Կայսերական Պալատի բժիշկ	1866
Կարապետեան Ազատիկ	Ակնէ (Իզմիտ)	1843	վաճառական	8.02.1883
Կրճիկեան Անդրանիկ	Պոլիս	1822	բժիշկ	20.09.1866
Կիլլապեան Միքայէլ	Պոլիս	1851	Բ. Դրան պաշտօնեայ	27.01.1878
Կիւլպէնկեան Կիւլպէնկ	Կեսարիա	1834	առեւտրական	17.09.1869
Կիւմիւշեան Խաչիկ	Պոլիս	1842	խաշտակալ	19.05.1870
Հազարապետեան Յակոբ	Էրզրում	1870	առեւտրական	------------
Հէքիմեան Սրապիոն	Մեծ Կոզի (Պոլիս)	1832	խաշտակալ-ատտցիչ	22.02.1866
Հինտի Հաճի Հասան	Պօմպէյ	1840	վաճառական	5.09.1875
Հովեան Ղազարոս	Պոլիս	1838	ոսկերիչ	7.02.1867
Ղազարեան Զաքար	Արաբկիր	1827	դրամատէր	4.03.1869
Ղազարոսեան Սահակ	Պոլիս	1836	առեւտրական	6.09.1866
Ճէլալի Յակոբ	Պոլիս	1855	Համբայրին Պարտուց Վարչութեան պաշտօնեայ	7.07.1882
Ճէմալ Պէյ---------	Պոլիս	1838	դատաւոր	7.01.1871
Ճիլաճեան Տիգրան	Պոլիս	1851	ոսկերիչ	13.02.1883
Մազլումեան Համբարձում	Պոլիս	1833	դրամատէր	1.02.1874
Մակարեան Խաչիկ	Պոլիս	1833	վաճառական	19.05.1870
Մամասեան Առաքել	Արաբկիր	1822	դրամատէր	22.01.1868
Մանիսալեան Խաչիկ	Պոլիս	1844	Կայսերական Պալատի պաշտօնեայ	4.05.1871
Մարկոսեան Բարսեղ	Պոլիս	-------	դրամատէր	7.06.1866

Մարտունեան Միքայէլ	Պոլիս	1845	Արտ. Գործոց Նախարարութեան պաշտօնեայ	30.03.1867
Մարտունեան Յարութիւն	Պոլիս	1844	դրամատէր	27.12.1866
Մարտունեան Սիմոն Պէյ	Պոլիս	1836	Կայսերական Պալատի հայթայթիչ	21.02.1867
Միհրեան Գարեգին	Պոլիս	1844	փաստաբան	6.08.1874
Մէրճէմ-Գուլի Յարութիւն	Պոլիս	1840	առեւտրական	19.11.1876
Մինասեան Աւետեան	Միխոտէ	1857	վաճառական	22.07.1876
Միսաքեան Յովհաննէս	Մեծ Կողի (Պոլիս)	--------	ճարտարապետ	24.01.1867
Միսաքեան Ստեփան վ.	Պոլիս	1841	դրամատէր	1.11.1866
Միքայէլեան Կարապետ	Արաբկիր	1845	դրամատէր	16.07.1874
Միւհէնտիսեան Մարտիրոս	Պոլիս	1821	դրամատէր	22.02.1866
Մսերեան Սարգիս	Զմիւռնիա	1837	վաճառական	13.02.1872
Մազեան Գրիգոր	Խասգիւղ (Պոլիս)	1830	բժիշկ	1866
Յակոբեան Յովհաննէս	Պոլիս	1856	փաստաբան	20.01.1881
Յարութեան Առաքել	Պոլիս	1827	դրամատէր	22.04.1868
Յովակիմեան Մինաս	Ակն	1844	առեւտրական	29.03.1872
Յովակիմեան Յովակիմ	Պոլիս	1847	վաճառական	29.02.1872
Յովսէփեան Արշակ	Էրզրում	1852	վաճառական	25.09.1885
Յովսէփեան Կարապետ	Պոլիս	1839	վաճառական	18.03.1877
Նախշիկեան Անտոն	Գարահիսար	1857	վաճառական	17.06.1885
Նեմրազեան Յարէթիւն	Պոլիս	1834	առեւտրական-բարեգործ	2.03.1866
Նեմրազեան Յովակիմ	Պոլիս	1831	առեւտրական	22.02.1866
Նիկիտեան Սմբատ	Գարահիսար	1845	վաճառական	19.02.1880
Նշկեան Յակոբ	Էրզրում	1853	չանի	19.02.1880
Նորատունկեան Գաբրիէլ	Պոլիս	1852	իրաւագէտ Բ. Դրան	19.11.1876

Նորատունկեան Յարութիւն	Պոլիս	1845	առեւտրական	22.02.1866
Նորիկեան Պետրոս	Պոլիս	1830	առեւտրական գործակալ	4.03.1869
Նուրեան Յովհաննէս	Պոլիս	1839	պետական պաշտօնեայ	1866
Շահինեան Յովհաննէս	Պոլիս	1842	Լոյտ ընկերութեան պաշտօնեայ	25.09.1867
Շէֆիք Պէյ	Պոլիս	1848	գրագէտ	30.10.1875
Շիշմանեան Յովսէփ	Պոլիս	[1822]	բժիշկ	2.03.1866
Շիրանեան Վէնսան	Պոլիս	1826	առեւտրական	22.02.1866
Շնորհքեան Յովհաննէս	Պոլիս	1816	առեւտրական	23.08.1866
Չայեան Եղիա	Պոլիս	1840	պետական պաշտօնեայ	22.02.1866
Չարազլեան Յակոբ	Պոլիս		առեւտրական	12.07.1866
Չօպանեան Միհրան	Պոլիս	1842	ոսկերիչ	13.11.1873
Պալիոզեան Լուօֆէր	Թալաս (Կեսարիա)	1849	առեւտրական	25.01.1874
Պաղտասարեան Էրամ	Պոլիս	1827	ժամագործ	30.05.1867
Պաղտասարեան Միգան	Պոլիս	1842	հեռագրատան պաշտօնեայ	22.07.1868
Պապայեան Եղիա	Պոլիս	1828	առեւտրական	29.11.1866
Պարճաեան Պօղոս	Արաբկիր	1841	Մամլոյ Գրասենեակի փոխ-տնօրէն	12.07.1866
Պարոնեան Նիկողոս	Պրուսա	1850	պաշտօնեայ	19.02.1880
Պարտիզպանեան Թագւոր	Պոլիս	1845	դրամատէր	14.02.1868
Պէհլիվանեան Յովսէփ	Պոլիս	1844	պաշտօնեայ	13.12.1885
Պեյլիրճեան Մարգար	Պոլիս	1824	վաճառական	9.08.1866
Պենտերլեան Մկրտիչ	Պոլիս	1837	փորագրիչ	21.03.1867
Պէշիկթաշլեան Մկրտիչ	Պոլիս	[1827]	բանաստեղծ	21.03.1867
Պէշիրեան Միգան	Պոլիս	1840	ժամագործ	18.10.1866
Պէշիրեան Սահակ	Պոլիս	1835	դրամատէր	4.03.1869
Պէրպէրեան Գրիգոր	Պոլիս	1840	ոսկերիչ	4.05.1871

Պէշթիմալճեան Պօղոս	Պոլիս	1847	դրամատէր	19.11.1874
Պօլկուրեան Ռուբէն	Պոլիս	1836	փաստաբան	23.08.1866
Պոյաճեան Յովհաննէս	Պոլիս	1831	դրամատէր	7.02.1867
Պոյաճեան Նշան	Պոլիս	1850	փաստաբան	20.05.1880
Ռափայէլեան Միքայէլ	Պոլիս	1833	բժիշկ	23.08.1866
Ռէֆիք Սեմէռ	Պոլիս	1852	առեւտրական	23.10.1873
Ռուսինեան Նահապետ	Էվէրէկ (Կեսարիա)	1819	բժիշկ	1866
Սարաֆեան Յարութիւն	Պոլիս	1836	Կրթական Նախարարութեան քարտուղար	22.02.1866
Սեղբոսեան Սիմոն	Պոլիս	1851	բժիշկ	16.07.1874
Սըզմաճեան Մովսէս	Աֆիոն-Գարահիսար	1851	վաճառական	30.10.1875
Սրաճպուլեան Յարութիւն	Կեսարիա	1842	դրամատէր	16.07.1874
Սրաճպուլեան Յովակիմ	Կեսարիա	1847	առեւտրական	16.07.1874
Սիմոնովիչ Սիմոն	Պոլիս	1834	Օսմ. Դրամատան պաշտօնեայ	31.05.1866
Սիմոնեան Տիգրան	Պոլիս	1844	պաշտօնեայ	18.10.1866
Սիւրեան Աւետիս	Ատանա	1853	Ատանայի Քաղաքապետութեան թարգման	23.10.1881
Սփաճեան Սարգիս	Էռզրում	1842	գործակալ	19.05.1870
Վասըֆ Էֆէնտի	Պոլիս	1851	գրագիր Երկր. Նախարարութեան	23.04.1876
Տօմասեան Մկրտիչ	Պոլիս	1836	առեւտրական	20.09.1866
Տատեան Ներսէս Պէյ	Պոլիս	1825	Պոլսոյ Ոստիկանական խորհուրդի անդամ	2.03.1866
Տատեան Ղազարոս	Պոլիս	1828	քաղաքական համայնքի ազգապետ	7.02.1866

Տէր Միքայէլեան Մինաս	Արաբկիր	1840	վաճառական	18.09.1873
Տէրվիշեան Յարութիւն	Պոլիս	1838	առեւտրական	22.04.1868
Տէր Ներսէսեան Միհրան	Էրզրում	1855	առեւտրական	7.07.1882
Տէրտէնեան Կարապետ	Էտիրնէ	1843	պաշտօնեայ	18.05.1871
Տէրտէնեան Յակոբ	Էտիրնէ	1832	առեւտրական	5.05.1881
Փափազեան Անդրէաս	Պոլիս	1828	ոսկերիչ	17.09.1869
Փափազեան Առաքել	Ռոտոսթօ	1841	առեւտրական	17.12.1868
Փափազեան Գաբրիէլ	Մուսուլ	1828	դրամատէր	15.11.1868
Փափազեան Երուանդ	Պոլիս	1841	վաճառական	15.04.1869
Փափազեան Լեւոն	Պոլիս	1860	դրամատան փոխ տնօրէն	26.05.1886
Փափազեան Կարապետ	Պոլիս	1830	դրամատէր	22.04.1868
Փափազեան Յարութիւն	Պոլիս	1842	դրամատէր	19.11.1868
Փափազեան Տիմոթէոս	Պոլիս	1842	ժամագործ	12.02.1868
Փափազեան Վարդան	---------	-------	------------------------	2.03.1866
Փիշմիշ Մկրտիչ	Պոլիս	1826	առեւտրական	2.03.1866
Փշիկեան Պետրոս	Ակն	1838	պաշտօնեայ	4.07.1872
Քէհեայեան Մարտիրոս	Պոլիս	1836	առեւտրական	9.08.1866
Քէհեայեան Գրիգոր	Պոլիս	1832	Օ. Դրամ պաշտօնեայ	12.07.1866
Քիրեսէճեան Յովհաննէս	Պոլիս	1840	պաշտօնեայ	20.05.1880
Քիրեան Եանիկ	Պոլիս	1858	բժիշկ	13.03.1884
Քիւստանփօրեան Յարութիւն	Պոլիս	-------	տպարանատէր	11.03.1868
Քօչեան Անտոն	Պոլիս	1830	դրամատէր	(1866)
Քրամեան Միքայէլ	Պոլիս	1855	պաշտօնեայ	20.05.1880
Օրագեան Մինաս	Պոլիս	1822	------------------	7.06.1866
Ֆէրուխեան Բարոնեան Պէյ	Պոլիս	1824	զինուորական բժիշկ	22.02.1866

THE COMPLETE LIST OF THE ARMENIAN MEMBERS OF THE *SER* LODGE IN CONSTANTINOPLE

(Summary)

ARTHUR BEYLERIAN

As an addendum to his article published in Volume 21 of the *Haigazian Armenological Review* on Armenian freemasons in the Ottoman Empire in the nineteenth century and the Armenian *Ser* (Love) Lodge in Constantinople, Arthur Beylerian has compiled an updated list of all 168 members of this lodge, after having searched through the reports and other documents sent by the lodge to its headquarters in Paris.

The list comprises 162 Armenians and six Muslims. Most of the Armenians were born in Constantinople, while some 35 members on this list were born in the provinces. A number of renowned Armenian intellectuals were members of this lodge, including some of the pioneers of the Armenian National Constitution adopted in the Ottoman Empire in 1863. Other members were active in literary, theatrical and other walks of Armenian life. Most members were merchants, financiers, goldsmiths and watch-makers by profession. There were also 24 physicians.